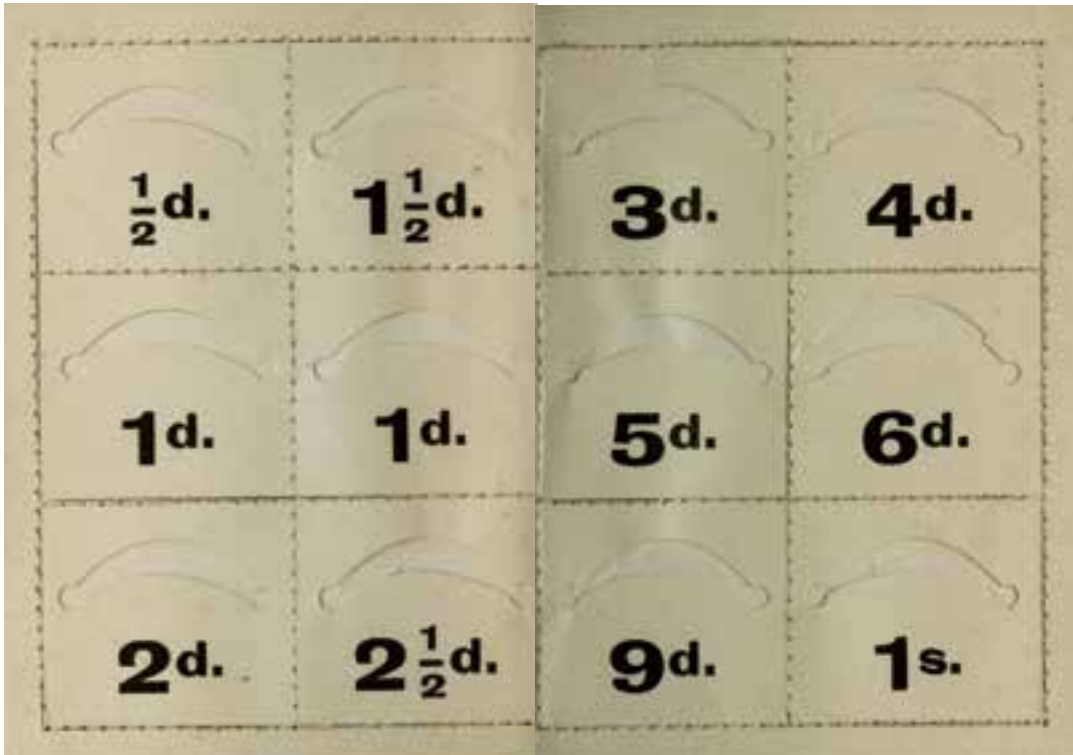

LEWIS CARROLL

Kahdeksan tai yhdeksän painavaa sanaa kirjeiden kirjoittamisesta

Kirjoitus ilmestyi Carrollin *Ihmema*-kirjojen oheistuotteena myydyin postimerkkikotelon mukana. Kuvassa kotelon sisäpuoli.

§ 1. Postimerkkikoteloista

Eräs amerikkalainen kirjailija on sanonut: ”tämän seudun käärmeet voi jaotella yhteen lajiin – myrkylisiin”. Sama periaate pätee nytkin. Postimerkkikotelot voi jaotella yhteen lajiin: ”Ihmema-koteloon”. Epäilemättä jäljitelmiä ilmestyy pianikin – mutta ne eivät voi sisältää kahta tekijänoikeudella suojattua *kuva*yllätystä.

Ette ymmärrä, miksi kutsun niitä ”yllätyksiksi”? No, ottakaapa kotelo vasempaan käteenne ja tarkatkaa sitä keskittyneesti. Huomaattehan Liisan pitelevän sylissänsä herttuattaren vauvaa? (Täydellisen uusi yhdistelmä muuten – sitä ei esiinny kirjassa.) Tarttukaa sitten oikealla peukalollanne ja etusormellanne pikku vihkoon ja vetäiskää se nopeasti esiin. *Vauva on muuttunut porsaaksi!*¹ Jos *tämä* ei teitä yllätä, ette varmaankaan yllätyisi, vaikka oma anoppinne muuttuisi yhtäkkiä gyroskoopiksi!²

Tätä koteloa *ei* ole suunniteltu kanniskeltavaksi taskussa. Kaikkea muuta. Häätapauksissa tarvitsee harvoin muita kuin pennin merkkejä kirjeeseen, kuusipennisen merkkejä sähkösanomaan tai palaa postimerkkiarkin reunaan sormien haavoihin (reunasta saa lyömättömän laastarin, joka kestää kolme neljä varoen toimitettua pesua) – ja kaikki tämä on helppo pitää mukana kukkarossa tai lompakossa. Ei, *tämä* kotelo on tarkoitettu kirjelippaan vakivieraaksi, tai missä nyt pidättekin kirjoitusvälineitänne. Yllyke kehittää kotelo syntyi jatkuvasta tarpeesta käyttää toisen arvoisia postimerkkejä ulkomaankirjeisiin, paketteihin, *jne.*, ja huomiosta, kuinka perin ärsyttävää on kiireessä hankkia käsiinsä oikeanlaatuisia merkkejä. Siitä lähtien, kun minulla on ollut ”Ihmema-postimerkkikotelo”, elämä on ollut valoisaa ja rauhallista, enkä ole mitään muuta

”Siitä lähtien, kun minulla on ollut ’Ihmema-postimerkkikotelo’, elämä on ollut valoisaa ja rauhallista.”

käyttänytkään. Tuskinpa kuningattaren pyykkärikään käyttää mitään muuta³.

Kuhunkin taskuun mahtuu, vaivattomasti, kuusi postimerkkiä. Suosittelen kokoamaan nämä kuusi ikään kuin *kimpuksi* niin, että ne ovat kallellaan vuoroin oikealle vuoroin vasemmalle. Näin esillä on aina vapaa *kulma*, johon tarttua, kun merkkejä otetaan yksitellen esiin, nopeasti ja helposti. Muutoin saatte huomata niiden taipumuksen tulla kaksi tai kolme kerrallaan.

Omassa kokemuksestani sanon, että viiden pennin, yhdeksän pennin ja šillingin merkkejä ei kaipaakaan juuri koskaan, vaikka muiden taskujen merkkejä joutuukin jatkuvasti täydentämään. Jos kokemuksemme ovat samansuuntaiset, saatatte huomata käytännölliseksi säilyttää (sanokaamme) paria kustakin näistä kolmesta lajista šillingin merkkien taskussa ja täyttää *pennin* lisämerkeillä vapaaksi jäävät kaksi muuta taskua.⁴

§2. Näin aloitetaan kirje

Jos kirje on tarkoitettu vastaukseksi toiseen kirjeeseen, aloittakaa ottamalla esiin tämä toinen kirje ja lukekaa se läpi, jotta mieleenne palautuu, mihin pitäisi vastata ja mikä on kirjeenvaihtoverinne *nykyinen osoite* (muuten lähetätte kirjeenne hänen tavanomaiseen osoitteeseensa *Lontooseen*, vaikka hän on nähnyt vaivaa kirjoittaakseen teille täyden osoitteensa *Torquayssa*).

Seuraavaksi: merkitkää kirjekuoreen osoite ja kiinnittäkää postimerkki. ”Hetkinen! Ennen *kirjeen* kirjoittamista?” Aivan ehdottomasti. Sillä kerronpa, mitä tapahtuu, ellette toimi niin. Jatkatte kirjoittamista viime hetkeen saakka, ja vasta keskellä viimeistä virkettä huomaa: ”Aika on loppu!” Seuraa hätäinen lopetus – suutaisten raapaistu allekirjoitus – kiinnihosuttu kirjekuori, joka aukeaa postissa – osoite, silkköjä hieroglyfeja – hirtittävä havainto, että postimerkkikotelon täydentäminen on unohtunut – hätäntynyt vetoaminen kuhunkin talossa, että he lainaisivat postimerkin – päistikkäinen syöksy kohti postikonttoria – perille pääseminen, kuumissaan ja henkeä haukkoen, juuri kun se on sulkeutunut – ja lopulta, viikkoa myöhemmin, kirjeen palautuminen postin selvitysosastolta päällään merkintä ”osoite virheellinen”.

Seuraavaksi: merkitkää oma osoitteenne *kokonaisuudessaan* kirjearkin yläosaan. On harmillista – puhun kat-

kerasta kokemuksesta – saada uudessa osoitteessa asuvalta ystävä kirje, johon hän on merkinnyt vain ”Dover” olettaen, että loput osoitteesta selviää aiemmasta, ehkä jo hävitetyistä kirjeestään.

Seuraavaksi: merkitkää päivämäärä *kokonaisuudessaan*. Yhtä lailla on harmillista, jos vuosia myöhemmin haluaa lajitella joukon kirjeitä ja huomaa niiden päiväyksiksi ”17. helmi.” ja ”2. elo.” ilman mitään tietoa vuosiluvuista, jotka kertoisivat niiden järjestyksestä. Ja ikinä, ei ikimäilmassa, hyvä neiti (*huom.!* tämä kommentti on suunnattu *vain* naisihmisille – yksikään *mies* ei tekisi mitään tällaista), pidä merkitä päiväykseksi pelkästään ”keskiviikko”.

”Se tie hulluuteen vie.”⁵

§3. Näin jatketaan kirjeen kirjoittamista

Heti alkuun kullanarvoinen ohje. *Kirjoittakaa luetulla käsialalla*. Ihmiskunnan keskimääräinen mieliala lientyisi huomattavasti, jos kaikki noudattaisivat tätä ohjetta! Huomattava osa maailmassa olevasta huonosta kirjoittamisesta syntyy yksinkertaisesti siitä, että kirjoitetaan *liian nopeasti*. Vastaatte tietenkin: ”Teen niin säästäkseni *aikaa*”. Epäilemättä erinomainen vastaus – mutta millä oikeudella säästätte omaanne ystäväanne kustannuksella? Eikö *hänen* aikansa ole yhtä kallista kuin teidän? Vuosia sitten erällä ystävälläni oli tapana lähettää minulle kirjeitä – vieläpä hyvin kiinnostavia kirjeitä – jotka hän oli laatinut hirmuisimmalla käsialalla, mitä kuunaan on nähty. Minulta meni tavallisesti noin *viikko* yhden hänen kirjeensä lukemiseen! Tapasin pitää kirjettä mukana taskussani ja ottaa sen vapaahetkinä esiin selvittääkseni arvoitukset, joista se koostui – pidellä sitä eri asennoissa ja eri etäisyyksillä kunnes jonkin toivottoman koukeron merkitys viimein valkeni minulle ja kirjoitin pikaisesti käännöksen sen alle muistiin, ja kun useampi koukero oli näin ratkennut, tekstiyhteys auttoi selvittämään muita, niin että lopulta olin saanut koko hieroglyfien sarjan tulkittua. Jos *kaikki* ystävät kirjoittaisivat tällä tavoin, elämä tuhraantuisi kokonaan heidän kirjeidensä lukemiseen.

Ohje pätee erityisesti ihmisten ja paikkojen nimiin – ja *aivan* erityisesti *vierasmaalaisiin nimiin*. Sain kerran venäläisiä nimiä sisältävän kirjeen, joka oli laadittu sillä samalla hätäisellä sekasotkulla, jolla tavataan kynätä: ”Ystävällisin terveisin”. *Asiayhteydestä* ei tietenkään ollut

hitustakaan apua, ja yksi kirjoitusasu oli tismalleen yhtä mahdollinen kuin toinenkin, ainakin sikäli kuin *minä* saatoin erottaa – ei auttanut muu kuin kirjoittaa ystävälleni ja kertoa, etten saanut selvää sanastakaan.

Toinen ohjeeni on – älkää täyttäkö *enempää* kuin puoltatoista sivua anteeksipyytelyillä, ettette ole kirjoittanut aiemmin.

Paras *aloitusaihe* on ystävänne viimeisin kirje. Pitäkää sitä avoinna edessänne, kun kirjoitatte omaanne. Vastatkaa hänen kysymyksiinsä ja esittäkää kaikki huomautukset, jotka se nostattaa mieleenne. *Tämän jälkeen* voitte siirtyä siihen, mitä itse haluatte sanoa. Tällainen järjestys on kohtelias ja ystävällisempi lukijaa kohtaan kuin se, että täytätte kirjeenne omilla korvaamattomilla huomautuksillanne ja sen jälkeen vastaatte kiireisesti ystävänne kysymyksiin jälkikirjoituksessa. Ystävänne nauttii nokkeluuskistanne kaikkein luultavimmin *sen jälkeen*, kun hänen oma tiedontarpeensa on tyydytetty.

Kun viittaatte mihinkään, mitä ystävänne on omassa kirjeessään sanonut, on parasta *lainata sanatarkasti* eikä ilmaista asiaa tiiviisti *omin* sanoin. *A:n* käsitys *B:n* sanomisista ilmaistuna *A:n* sanoilla ei milloinkaan välitä *B:lle* hänen omien sanojensa merkitystä.

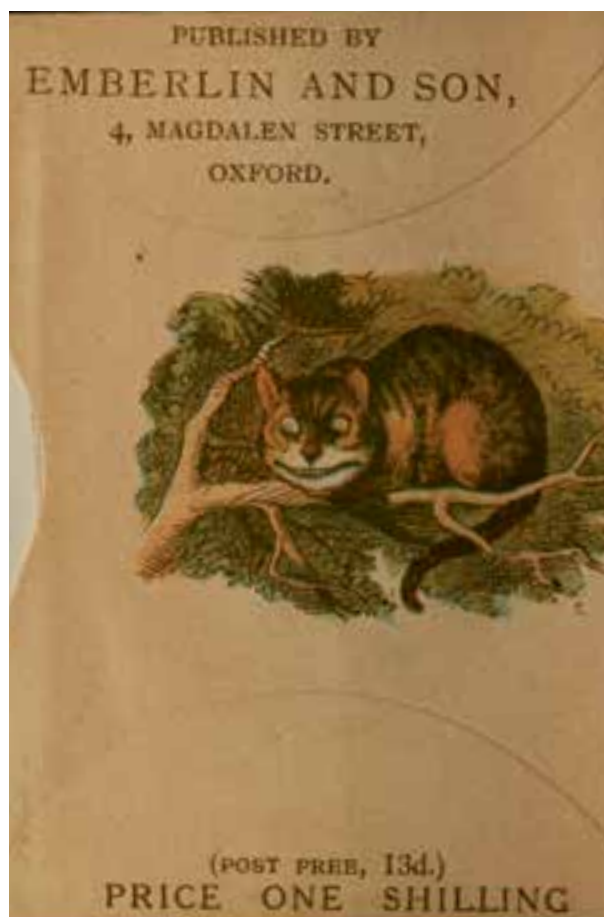
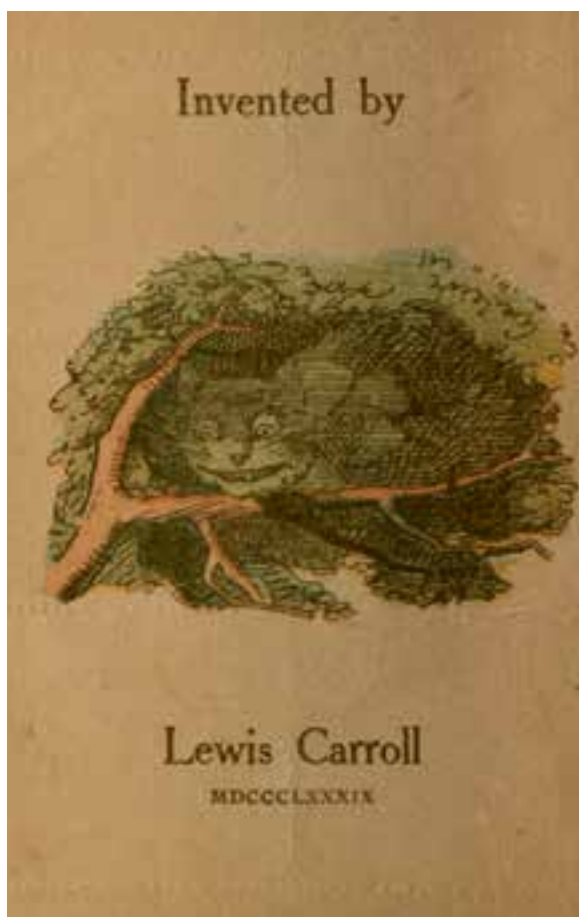
Erytisen välttämätöntä tämä on silloin, kun ilmaantuu kysymyksiä, joista kirjetoverit eivät ole täysin yksimielisiä. Milloinkaan ei pitäisi olla mahdollista kir-

joittaa mitään sen kaltaista kuin: ”Erehdytte tyystin, kun luulette minun sanoneen *niin ja niin*. Sellaista en lainkaan tarkoittanut, *jne., jne.*” – tällaisella on taipumus pitkittää kirjeenvaihtoa ihmisiän mittaiseksi.

Paikallaan on vielä antaa jokunen lisäohje kirjeenvaihtoon, josta on tullut, harmillista kyllä, *kiistelyä*.

Yksi ohje on – *älkää toistako itseänne*. Kun kerran olette sanonut sanottavanne määräseikasta, kokonaan ja selvästi, mutta epäonnistunut vakuuttamaan ystävänne, *jättäkää asia sikseen*: perustelujenne toistaminen yhä uudelleen saa hänet yksinkertaisesti tekemään saman – ja niin te jatkatte aina vain, kuin jaksollinen desimaaliluku. *Oletteko kuullut jaksollisen desimaaliluvun koskaan päättyneen?*⁶

Toinen ohje on – laadittuunne kirjeen, jonka arvaatte voivan ärsyttävää ystäväänne – niin välttämättömältä kuin teistä tuntuukin ilmaista itseänne juuri tällä tavalla – *pankaa se syrjään odottamaan seuraavaa päivää*. Lukekaa se silloin uudestaan ja kuvitelkaa se lähetyksi itsellenne. Tämä johtaa usein kirjoittamaan kirjeen kokonaan uudelleen, karsimaan turhan voimakkaat mausteet ja lisäämään tilalle hunajaa, mikä tekee kirjeestä *paljon* helpommin sulavan suupalan. Jos olette tehnyt parhaanne kirjoittaaksenne niin, ettette loukkaisi toista, mutta teistä siltikin tuntuu todennäköiseltä, että kirje synnyttää lisäksi kiistoja, *säilyttäkää siitä kopio*. Kuu-

kausien päästä on turha anella: "Olen melkeinpä varma, etten ikinä ilmaissut itseäni niin kuin väitätte. Sikäli kuin muistan, kirjoitin *näin ja näin*." On *paljon* parempi voida kirjoittaa: "Minä *en* ilmaissut itsenäni niin – käytin seuraavia sanoja."

Viides ohjeeni on – jos ystävänne esittää karkean huomautuksen, jättäkää se joko huomiotta tai vastatkaa siihen selvästi *vähemmän* karkealla tavalla – ja jos hän esittää ystävällisen huomautuksen pyrkien "kuromaan umpeen" erimielisyyden väliinne aukaisemaa pikku rakoja, tehkää vastauksestanne selvästi *vieläkin* ystävällisempi. Jos riitoja haastettaessa kukin osapuoli kieltäytyisi tulemasta yli kolme kahdeksasosaa vastaan ja jos ystävyyttä hierottaessa kukin olisi valmis tulemaan viisi kahdeksasosaa vastaan, niin maailmassa olisi enemmän sovintoja kuin riitoja! – Mikä vastaa sitä, kuinka irlantilainen protestoi huvittelevaiselle tyttärelleen: "Sinä se oot *aina* menossa ulos! Meet *kolme* kertaa siinä missä tuut *yhen* kerran!"

Kuudes ohjeeni (ja viimeinen huomioni torailevasta kirjeenvaihdosta) on – *älkää yrittäkö saada viimeistä sanaa!* Kuinka moni kiista olisikin tukahtunut heti alkuunsa, jos kaikki pyrkisivät intomielisesti jättämään *toiselle* viimeisen sanan! Älkää välittäkö vastahuomionne tarpeellisuudesta – *älkää välittäkö siitä, että ystävänne kuvittelee vaikenemiseen johtuvan sanottavan puut-*

teesta – antakaa asian olla heti, kun se on kohteliaisuuden rajoissa mahdollista – muistakaa: "puhuminen on hopeaa, mutta vaikeneminen kultaa"! (*Huom.!* Jos olette herrasmies ja ystävänne on neiti, tämä ohje on tarpeeton: *te ette viimeistä sanaa saa!*)

Seitsemäs ohjeeni on – jos ikinä keksitte kirjoittaa leikkimielisesti jotain ystäväänne *arvostelevaa*, varmistakaa, että liioittelette tarpeeksi ja leikinlasku on *ilmeistä*: leikillä lausutut mutta vakavamielisesti ymmärretyt sanat saattavat johtaa ankariin seurauksiin. Tiedämpä niiden katkaisseen erään ystävyydenkin. Olettakaamme esimerkiksi, että haluatte muistuttaa kirjetoverianne punnan kolikosta, jonka hänelle lainasitte mutta jota hän ei ole muistanut palauttaa – voisitte hyvinkin *tarkoittaa* leikinlaskuksi sanat: "Mainitsen asiasta, sillä näytätte muistavan sattuvan huonosti omia velkojanne", mutta jos hän loukkaantuisi tästä sanamuodosta, siinä ei olisi mitään ihmeteltävää. Jos taas kirjoittaisitte toverillenne: "Seurattuani tarkoin taskuvarkaan ja murtomiehen uraanne olen vakuutunut, ettei minulla ole muuta keinoa saada lainaamaani puntaa takaisin kuin lausua teille: 'Maksa velkas' tai raastuvassa tavataan!", hän olisi tosiaan melkoinen toveri, jos hän ottaisi *tämän* vakavasti.

Kahdeksas ohjeeni. Kun kirjoitatte kirjeessänne "oheistan mukaan viiden dollarin šekin" tai "oheistan

Johnin kirjeen luettavaksenne”, jättäkää kirjoittaminen hetkeksi – hakekaa puhuttu paperi – ja *pankaa se kirje-kuoreen*. Muutoin voitte olla melkoisen varma, että se löytyy lojumasta jostakin, *kun posti on jo lähtenyt*.

Yhdeksäs ohjeeni. Kun pääsette kirjearkin loppuun ja huomaatte, että teillä on lisää sanottavaa, ottakaa uutta paperia – tarpeen mukaan joko kokonainen arkki tai pienemmäksi repäisty pala – mutta mitä teettekin, *älkää kirjoittako yli!* Muistakaa vanha viisaus: *ylikirjoittamisesta ei seuraa muuta kuin ylilukeminen.*⁷ ”Vanha viisaus?” kysytte tiedonjanoisena. ”Kuinka vanha?” Ei nyt *aivan* ikaikainen, se on myönnettävä. Taisinpa keksiä sen itse kirjoittaessani tätä kappaletta! Mutta ”vanha” onkin *subteellinen* käsite. Minun mielestäni voisi *aivan* yhtä oikeutetusti puhutella juuri munasta kuoriutunutta kanaa sanoilla ”Vanha veikko!”, *jos sitä verrataan* toiseen, vielä puoliksi munassa pyristelevään kanaan.

§ 4. Näin päätetään kirje

Jos epäröitte, lopettaako ”kunnioittavasti” vai ”ystävällisin terveisin” vai ”lämpimin terveisin”, *jne.* (vaaditaan ainakin kymmenkunta muunnelmaa ennen kuin päädytään muotoon ”rakastavin terveisin”), tarkastakaa kirjetoverinne viimeisin kirje ja muotoilkaa oman tekstinne loppuselvitys *vähintään yhtä ystävälliseksi kuin hänellä* – eikä itse asiassa häivähdyks jotain *vielä* vähän ystävällisempää ole lainkaan pahitteeksi.

Suomentajan huomautukset

- 1 Carroll viittaa tietenkin teokseensa *Liisa ihmemaassa* (ks. tarkemmin suomentajan esipuheen viite 1). Kirjan luvussa 6 Liisa saa varsin sekavissa oloissa syyliinsä herttuattaren vauvan, joka muuttuu hetkeä myöhemmin porsaaksi. Kuva Liisasta kantamassa possua käsivarsillaan on kirjan alkuperäistä kuvitusta, mutta vauvamuunnelmaa kirjassa ei ole. – Hämmästyvästi Carroll ei ensimmäisen jälkeen sano sanaakaan *toisesta* kuvayllätyksestä: kotelon kääntöpuolelle on painettu Irvikissa (ks. *sama*, luku 6, 8), jonka saa Carrollin aiemmin kuvailemalla operaatiolla puolittain häviämään. Ensimmäinen Irvikissa-kuva on yksityiskohta eräästä *Ihmemaan* kuvituskuvasta, mutta jälkimmäistä ei löydy alkuperäisesti kirjasta. Ks. kuvat s. 20–21.
- 2 Gyroskooppi on vapaassa asennossa pyörivästä kiekosta ja sitä kannattelevasta mekanismista koostuva vempain, eräänlainen hyrrä. Se tunnetaan erityisesti Léon Foucault’n (1819–1868) suorittamista Maan pyörimisliikkeen todistaneista kokeista. Laitteella on tosin nykyään myös vähemmän teoreettisia sovelluksia.
- 3 Carroll mukaillee hänen elinaikanaan

Jälkikirjoitus on hyvin käyttökelpoinen keksintö – mutta sen *ei* ole tarkoitus (niin kuin monet neidit kuvittelevat) sisältää kirjeen varsinaista *ydinkohtaa*, pikeminkin se sopii esittelemään jonkin pikkuasian, jota *emme* halua liiemmin korostaa. Esimerkiksi: ystäväne on luvannut toimittaa jonkin asianne kaupungilla mutta unohtanut sen, mikä tuottaa teille suurta vaivaa, ja nyt hän kirjoittaa pahoitellakseen laiminlyöntiään. Olisi julmaa, ja tarpeettoman jyrkkää, tehdä tästä vastauskirjeenne pääasiaa. Kuinka paljon tahdikkaammin asia käykään näin:

”P.S. Älkää enää huoliko siitä, että pikku asia kaupungissa jäi tekemättä. Ei voi kieltää, etteikö se olisi aikoinaan hitusen mutkistanut suunnitelmiani – mutta kaikki tämä on jo mennyttä. Unohtan itsekin usein asioita, ja ’ensin malka pois omasta silmästä, vasta sitten rikka veljen silmästä’, eikö vain!”

Kun viette kirjeenne postiin, *kantakaa niitä kädessänne*. Jos panette ne taskuunne, teette pitkän kävelyretken lähiseuduille (puhun kokemuksesta) ohittaen postitoimiston *kahdesti*, sekä meno- että paluumatkalla, ja kotiin päästyänne huomaatte, että kirjeet ovat *yhäkin* taskussanne.

Suomentanut Risto Koskensilta

(alun perin *Eight or Nine Wise Words About Letter-Writing*. Emberlin & son, Oxford 1890, §1–4)

sitkeästi ilmestyneen pesuainemainoksen iskulausetta: *Use only the Glenfield starch. The queen’s laundress uses no other* eli ”Käytä vain Glenfield-tärkkiä. Kuningattaren pesijätärkkään ei käytä mitään muuta”. Tästä tekstikohdasta on huomautettu, että Carrollin ”kirjoittamisen äkillinen horjahtaminen mainoksen iskulauseeseen on varmaankin muistuttanut hänen alkuperäisiä lukijoitaan siitä, että hänen kirjansa olivat jo silloin synnyttäneet postimerkkikotelon ohella useita muitakin tuotteita. Ihmemaasta oli tullut markkinapaikka”. Vuosisadan loppuun mennessä ilmestyi muun muassa Ihmemaasta-aiheisia palapelejä, korttipelejä, lastenasioita ja stereografisia kuvia, joita saattoi katsella stereoskooppiilla (eli laitteella, joka tunnetaan nykyään paremmin sen myöhempänä kehitysmuotona View-Masterina). Robert Douglas-Fairhurst, *The Story of Alice. Lewis Carroll and the Secret History of Wonderland*. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 2015, 320–321.

4 Kirjasen ilmestymisen aikaan käytössä olivat niin sanotun Jubilee-sarjan postimerkit, joiden arvot olivat ½ d (= penniä), 1½ d, 2 d, 2½ d, 3 d, 4 d, 5 d, 6 d, 9 d ja 1 s (= šillinki). Tuolloin

käytetyn esidesimaalijärjestelmän rahat suhtautuivat toisiinsa näin: £1 = 20 s = 240 d, eli 1 s = 12 d.

5 *That way madness lies*. – Kuuluisa säe William Shakespearen (1564–1616) näytelmästä *Kuningas Lear* (King Lear 1606, suom. Paavo Cajander 1883), III näytös, IV kohtaus.

6 Jaksollinen desimaaliluku on desimaaliluku, jossa määrännumero tai -numerojakso toistuu loputtomasti, esimerkiksi $9/11 = 0.818181\dots$

7 ”Ylikirjoittaminen” (*cross-writing*). Carrollin aikaan kirjepaperi ja postipalvelut olivat kalliita, eikä ollut lainkaan tavatonta kääntää täyteen kirjoitettua paperia kyljelleen ja jatkaa kirjoittamista poikittain vanhan tekstin päälle. Lopputulos on äkkiseltään katsoen varsin sotkuinen, mutta harjoituksen myötä myös tällä tavoin laadittuja kirjeitä pystyy ilmeisesti kohtuullisesti tulkitsemaan. – ”Ylilukeminen” (*cross reading*). Hupia tuottamaan tarkoitettu sanomalehden lukuteknikka, jossa ei lueta tavalliseen tapaan yhtä palstaa alas rivi riviltä vaan jatketaan rivin lukemista viereiseltä palstalta samalle tasolle sattuvilta riviltä.